

7. Haldorsson L. Standard 2: Multidisciplinary and Interagency Collaboration: Interagency Agreement Template and guidance. Stockholm. 2019. 40 p.

Поярков Андрій Юрійович,
аспірант кафедри кримінального
процесу Національної академії
внутрішніх справ

**СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ДОКАЗУВАННЯ
В КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ
ПРО ОРГАНІЗОВАНІ ГРУПИ ТА ЗЛОЧИННІ
ОРГАНІЗАЦІЇ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ
ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН
АБО ЇХ АНАЛОГІВ**

Сьогодні Україна стикається з багатьма національними загрозами, такими як війна, глобалізація, пандемії, екстремізм і тероризм, екологічні катастрофи та злочинність. Однією з найсерйозніших проблем є незаконний обіг наркотичних засобів і психотропних речовин. Сучасні тенденції у сфері злочинності, пов'язаній з наркотиками та психотропними речовинами, свідчать про те, що вона набуває нових форм і може призводити до створення кримінальних угруповань навіть на рівні псевдодержав. У цих умовах виникає потреба в переосмисленні проблеми забезпечення національної безпеки, що передбачає мінімізацію впливу організованих груп і злочинних організацій на наркотизацію населення та пов'язану з цим криміналізацію суспільних відносин за допомогою кримінального процесуального інструментарію.

Серед усіх виявлених злочинних угруповань у сфері незаконного обігу наркотиків абсолютну більшість (у середньому 85,0 %) становили організовані групи, а на злочинні організації припадало лише 15,0%; протягом 2023 р. вилучено на території України 5,7 тон наркотичних засобів (канабісу – 3,53 тони; макової соломи – 2 тони; героїну – 127,7 кг.; метадону – 24,8 кг., кокаїну – 9,8 кг.; опію – 1 кг.; трамадолу – 180 грам;), 38,8 кг. психотропних речовин (амфетамінів – 20,3 кг.; інших – 18,5 кг.) [1; 2]. Водночас, такі показники наркозлочинності не у повному обсязі відображають дійсну картину їх вчинення, позаяк латентність складає у середньому 87 %, що пов'язано з високою

організацією діяльності організованих груп та злочинних організацій, реформуванням системи органів безпеки, зокрема підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, військовими діями, анексією й безконтрольністю окремих регіонів України.

Під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі сферою обігу та збутом наркотичних засобів, часто недооцінюється складність таких проваджень та рівень підготовки осіб, які займаються цією протиправною діяльністю. Це призводить до порушення вимог кримінального процесуального законодавства України під час збору доказів, аж до визнання їх недопустимими. Зокрема, останнім часом поширилася безконтактна форма збуту наркотиків – продаж через Інтернет, поштою, а також залишення «закладок» у визначених місцях. Ці нові форми збуту заборонених речовин, які набирають популярності, вимагають від правоохоронних органів впровадження новітніх технологій, що суттєво змінює підходи до доказування у цій категорії кримінальних правопорушень.

Згідно з частиною 1 статті 84 Кримінального процесуального кодексу України, доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані відповідно до порядку, встановленого кримінальним процесуальним законодавством [3]. На основі цих даних слідчий, прокурор, слідчий суддя та суд визначають наявність або відсутність фактів і обставин, які мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Докази мають різну природу, тому їх можна класифікувати за різними критеріями. Класифікація доказів має як теоретичне, так і практичне значення, оскільки допомагає сторонам кримінального провадження правильно їх оцінити та визначити способи використання під час доказування обставин, що є важливими для кримінального провадження.

Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, є складним та тривалим процесом. Під час фіксації збуту наркотичних засобів слідчому та прокурору необхідно розуміти, що кримінальні правопорушення даної категорії відрізняються особливим предметом доказування [4, с. 55].

Виділяють три основні структурні елементи доказування: предмет, суб'єкт та етапи доказування.

Предметом доказування є сукупність обставин, які визначені законом і які потрібно встановити та дослідити в рамках кримінального провадження. Зазвичай, об'єктами, що мають доказове значення у провадженнях, пов'язаних з організованими групами та злочинними організаціями в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, є: наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналози; ваги, в тому числі електронні, які використовуються для визначення маси заборонених речовин; предмети, що використовуються для вживання наркотичних засобів (шприці, голки, самокрутки, фольга тощо); обладнання для виготовлення наркотиків; пакувальні матеріали для зберігання заборонених речовин (паперові згортки, полімерні пакетики тощо); грошові кошти або інші цінності, отримані від продажу наркотиків; технічні пристрої (комп'ютери, мобільні телефони, флеш-носії тощо), на яких може бути інформація про незаконну діяльність. Крім того, у процесі доказування кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом та збутом заборонених речовин, обов'язковим є залучення експерта для проведення експертизи матеріалів, речовин та виробів. Основним завданням цієї експертизи є ідентифікація досліджуваних речовин. За результатами експертизи, якщо в наданих на дослідження речовинах виявлено наркотичні засоби, а також за наявності відповідних доказів, слідчий або прокурор матимуть підстави для повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення. Таким чином, експертиза в цій категорії кримінальних проваджень має значне значення, оскільки від неї залежить перспектива завершення досудового розслідування в одній із форм, визначених частиною 2 статті 283 Кримінального процесуального кодексу України [3].

Наступним не менш важливим елементом кримінального процесуального доказування є суб'єкт доказування. Відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України сторона обвинувачення та сторона захисту є суб'єктами кримінального процесуального доказування. Вони беруть участь у накопиченні доказів кримінального провадження, за результатами яких приймаються відповідні процесуальні рішення.

Наступним аспектом процесу доказування є його етапи. Відповідно до частини 2 статті 91 Кримінального процесуального кодексу України, законодавець визначає три основні етапи

доказування: збирання, перевірка та оцінка доказів [3]. Збирання доказів є першим етапом, який здійснюється сторонами кримінального провадження, потерпілим та представником юридичної особи, щодо якої ведеться справа, відповідно до вимог закону. Перевірка доказів включає аналіз зібраних матеріалів, їх зіставлення з іншими доказами, а також збір нових доказів і перевірку джерел їх походження, відповідно до методів, передбачених кодексом [3; 4]. Оцінка доказів є ще одним важливим етапом, який не можна вважати простим процесом. На цьому етапі слідчий, прокурор, слідчий суддя або суд, спираючись на своє внутрішнє переконання, визначають, які докази слід враховувати, а які відхилити, оскільки вони не відповідають загальним принципам доказового права та кримінального судочинства в цілому.

Підсумовуючи, можна зазначити, що основна діяльність уповноважених суб'єктів доказування під час досудового розслідування зосереджена на зборі, перевірці та оцінці доказів. Основними структурними елементами доказування у кримінальних провадженнях про організовані групи та злочинні організації у сфері обігу наркотиків предмет, суб'єкт та послідовні етапи такої кримінальної процесуальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

2. Кримінальна ситуація в Україні: основні тенденції. 2021 рік : монографія / авт. кол.: М. Г. Вербенський, О. Г. Кулик, І. В. Наумова та ін. ; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. М. Г. Вербенського. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 340 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

4. Помаз О. Я. Особливості доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів : дис... докт. філос. : 081 – «Право». Чернігів, 2023. 224 с.